БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, ХАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СЭКП ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1955 ИЮНЬ 14 ВТОРНИК № 119 (3313)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Индия республиканың Премьер-Министри Джавахарлал Неру-биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиниң беседазы (1 арын).

Тудуг материалдарының үлетпүрүнүң рационализаторларының болгаш чогаадыкчыларының чөвүлел хуралы (1 арын).

Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинде (1 арын).

Индия Республиканың Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң Москвада келгенинге (1 арын).

Партия чырыдыышкынының четкизинде өөредилге чылының түңелдеринден (2 арын).

Д. Шагдыр.—«Коммунизмче орук» колхозта (2 арын).

М. Тюрин.— Совет күрүне аппарадының ажылының ленинчи принциптериниң дугайында (2—3 арыннар).

Областың үлетпүр, тудуг болгаш транспорт коллективтеринде (3 арын).

С. Монгуш.—Колхоз тудугунда четпестерни үзүткээр (3 арын).

Күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүн канчаш чедип ап турарывыс (4 арын).

Венгр-совет ниитилелдиң он чыл ооо (4 арын).

Англияның профсоюзилелдер төлөөлериниң ССРЭ-де келгенинге (4 арын).

Англияда ажыл соксадыышкыны 4 арын).

КОЛХОЗЧУ АКТИВТИ ӨСТҮРЕР БОЛГАШ КИЖИЗИДЕР

СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң төөгүлүг доктаалында чоокку беш—алды чылдарда чуртка чыл бүрүде тараанның ниити чыылдазын 10 миллиард пудтан хөйнү алырын, аңаа үндезилээш мал ажылының кол продуктуларын бүдүрерин ийи—ийи ажыг катап көвүдедирин айыткан. Ол чугула сорулгаларны амыдырал кырынга чедиишкинниг боттандырары колхозтарда партия организацияларының чон ортузунга организакчы болгаш политиктиг ажылын амгы негелдениң деңнелинге чедир бедидерин негеп турар.

Ажыл-херек бүрүзүн кижилер, кадрлар кылып бүдүрер болгай. «Күштерниң үнер дөзү — ажылчыннарның болгаш тараачыннарның массазы, оларның медерелдин, организастыы болуп—деп, улуг Ленинниң өөредиин уттун болбас ужурлуг бис. Ажылчы чон шупту чүвени билгенде, олар бүгү чүвени кылыр, олче медерелдин-биле баар ужурлуг. Партияның политикижидилгелиг ажылы кайда эки тургустунган болдур, ында ажыл-херектиң байдалы эки тургустунган болурун практика улам-на бүзүредип турар.

Көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдеринге, колхозтарны ажыл-херекти эки билир, дуржулгалыг кадрлар-биле улам быжыглаарынга Коммунистиг партия болгаш Совет чазак чугула хемчеглерни ап турар. Бо дугайын бистиң областың амыдыралындан безин көрүп болур. Туранда «Кызыл тараачын», Чыргакыда «Коммунизмче орук», «Шуйда «Мурнакчы», Чадаанада «Искра», Хандагайтыда «Коммунизмче орук» колхозтар чоокка чедир-ле хожудангай турганыңдан ам области мурнакчы ажыл-агыйлар кылдыр улам быжыгып, хөгжүп турар.

Колхозтарны удуртур кадрлар-биле быжыглаар дугайында партияның болгаш чазактың кыйгырыын областың ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле бир дөмей патриотчу көдүрлүүшкүн-биле уткаан. Боттарының колхозтарга ажылдаар күзелин илереткен билдириишкиннерин дыка хөй кижи кирген. Оларның иштинден Д. И. Зайцев, А. А. Дежнев, А. П. Глотов, А. Д. Зябрев, Б. У. Тагба олар колхозтар даргаларында ажылдай бергеннер. Ол ышкаш колхозтарже удуртур ажылдарга чорударын күзээн партия, совет активтериниң курсу доозулган, олар ам удавас база колхозтарга удуртур ажылдарга баарлар.

Чоннуң материал-культурлуг деннелин бедидери, оларның негелде хереглелдерин хандырары дээш доктаамал сагыш салыышкын партия организацияларының чугула сорулгазы болур. Ажылчыннарның, механизаторларның болгаш колхозчуларның канчаар ажылдап, чуртталп турарын сонуургаш көрбес, чүгле эренгей йөрээл кыйгырыгларга, дужаал-айтыышкыннарга кызыгаарлатынар шак ындыг бюрократсыг ажыл стилинге удур шиитпирлиг демисежир херек.

Кижилер-биле ажыл чүгле тайылбырмассалыг ажыл-биле кызыгаарлатынмас. Олар шөлдерге, фермаларга болгаш хамаарышкан өске-даа участоктарга доктаамал ажылдаан турар кылдыр бүгү байдалды таарыштыр тургузарын чедип алыр херек. Колхозчу хөрөөженнериниң алаан кезии артель бүдүрүлгезинге киржип шыдавайн турар. Ынчангаш колхозтарга ясли организастаар айтырыг партия болгаш совет организацияларының кичээнгейиниң төвүнге турар ужурлуг.

Партияның организакчы ажылы бүгү чүвениң чедиишкинниг болурун шиитпирлээр кол айтырыгны шилип, олче кичээнгей салырындан улуг хамааржыр. Артель бүдүрүлгезинин хөгжүдезинге бүгү колхозчуларны идепкейлиг киириштирип, ажылга кижилерни оларның кылып шыдаар аргалыын ылаптыг өөренип көрүп турган шилип алыр херек.

Колхозта партия организациязының ажыл-чорудулгазында бир чугула сорулга болза бодунуң күш-ажылының түңнелдеринге колхозчуларның материалдыг сонуургалын чедип алыр дээш демисел болур. Көдээ ажыл-агыйның чамдык адырларында хожудаашкыннар ол айтырыгның багай гургустунганындан улуг хемчээл-биле хамааржып турар. Күш-хүннүң шын санаар, аңаа шыңгыы үчүгтү тургузар, Устав өзугаар күш-ажылга шаңнал болгаш немелде төлевирлерни тыпсып турарын чедип алыр херек. Бо бүгү болза, колхозчу активти өстүреринге улуг идигни бээр. Ол ышкаш инээ чок чамдык колхозчуларны малдандырарынга дузалаар, херек апарза колхозчуларның ажылдаан ниити күш-хүннеринге үндезилээш продукт база акша авансызын тыпсып турар чорук артель бүдүрүлгезинге сонуургалды улгаттырар.

Парторганизация массаны кижизидер ажылын агитколлективти дамчыштыр база чорудуп турар. Агитаторларда көдээ интеллигенция: башкылар, эмчилер, агрономнар, зоотехниктер, библиотека болгаш клуб эргелекчилери база өске-даа активчилер киржип турар. Олар колхозчулар ортузунга янзы-бүрү темаларга тайылбыр ажылдарын чорудуп болур. Илеткелдерни, номчулганы болгаш беседаларны билдингир, амыдыралда болуушкуннарга холбашкан турар кылдыр организастаары агитколлективтиң кол сорулгазы.

Хана солуннарын, бригадаларда дайынчы хуудустарны доктаамал көрүштүг үндүреринге, көргүзүг самбыраларын организастаарынга агитколлективтиң киржилгези улуг. Агитколлектив болза, чоннуң эгелекчи санаалдарын деткиир, мурнакчы дуржулганы калбартыр нептередир хүлээлгелиг.

Артель бүдүрүлгезинге колхозчуларның идепкейлиг киржилгезин чедип алырының чугула хевирлериниң бирээзи болза, социалистиг чарышты калбартыры болур. Хүлээлгелер саазын кырынга хоозун чугаа болуп артпазын дээш партия организациязы ону хүн-бүрү контрольдаар ужурлуг.

Колхоз бүдүрүлгезинге боттарының ёзулуг ак-сеткили-биле ажылдап, ниитиниң байлаан көвүдедиринге боттарының төлептиг салыышкыннарын киирип турар мурнакчы кижилер бисте өзүп үнген. Таңды районда «Кызыл партизан» колхозтуң кадарчызы эш Ноокай, «Революцияның чалбыжы» колхозтуң саанчызы эш Шведова, Улуг-Хем районда Киров аттыг колхозтуң хову ажылының бригадири эш Пучукай, Ленин аттыг колхозтуң кадарчызы эш Көк-кыс, Чөөн-Хемчик районда «Искра» колхозтуң бызаңчызы эш Деспилдей, ногаа ажаакчызы эш Хойлаарак, Бии-Хем районда «Кызыл тараачын» колхозтуң саанчызы эш Бичин-Уруг оларның аттары области сураглыг апарган. Шак ындыг мурнакчыларны оон-даа хөй-биле адап болур.

Колхозчу активти өстүреринге бир чугула айтырыг—өөредилге болур. Партия, комсомол чырыдыышкынының бөлгүмнериниң, бижик өөредилгезинин, агрозоотехниктиг курстарның ажылын удуртуурун партия организациязының секретары бодунуң холунга шуут алыр ужурлуг. Ферма эргелекчилериниң, бригадирлериниң болгаш колхоз бүдүрүлгезиниң мурнакчыларының чөвүлел хуралдарын, семинарларын эртирип, дуржулга солчуруунуң хуралдарын доктаамал организастаар херек. Чон-биле харылзааны улам быжыдарынга партияның ажык хуралдары улуг ужур-дузалыг. Ол болза, четпестерни илередиринге, шүгүмчүлелди, ылаңгыя адаандан шүгүмчүлелди калбартырынга кижизидилге ажылының база чугула чепсээ болур.

Колхозчу активти өстүрери болгаш кижизидери—көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдеринге холбашкан чугула айтырыг болур. Партия, совет, комсомол организациялары ажылчы чоннуң, ылаңгыя колхозчу ишчилериниң ортузунга политикижизидилге ажылын амгы негелдениң деңнелинге чедир бедидери чугула сорулга болур.

Тудуг материалдарының үлетпүрүнүң рационализаторларының болгаш чогаадыкчыларының чөвүлел хуралы

Москваның болгаш Москва областың тудуг материалдарының үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң рационализаторларының болгаш чогаадыкчыларының чөвүлел хуралы июнь 8-те Эвилелдер Бажыңының Колонналыг залында болган. «Үлетпүр ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының киржикчилериниң кыйгырыыбиле холбаштыр рационализаторларның болгаш чогаадыкчыларның ролюнуң болгаш сорулгаларының дугайында» ССРЭ-ниң тудуг материалдарының үлетпүрүнүң министерствозунуң техниктиг эргелелиниң начальниги ССРЭ-ниң архитектура академиязының чиңгине кежигүнү А. Н. Попов илеткел кылган.

Чурттуң тудуг материалдарының бүдүрүлгелеринде, албан черлеринде 20 мун хире чогаадыкчылар болгаш рационализаторлар санатының турар деп илеткелчи чугаалаан. Сөөлгү 9 чылдарның иштинде олар 250 мун ажыг үнелиг саналдарны киирген. Оларны бүдүрүлгеге шиңгээткениден тудуг материалдарының үлетпүрү чыл-бүрүде 130 миллион рубль камналганы ап турар.

Москваның тудуг материалдарының үлетпүрүнүң бүдүрүлгелеринде чогаадыкчы чорук улуг хөгжүлделиг болуп турар. Чүгле эрткен чылын 800 ажыг чогаадыкчы саналдарны бүдүрүлгеге нептереткен. Олар күрүнеге 7 миллион хире рубльдиң камналгазын берген.

Чогаадыкчыларның болгаш рационализаторларның күженишкини технологияны сайзырадырынче, мурнакчы техниканы цемент, демир-бетон, шил, керамика болгаш тудуг материалдарының үлетпүрүнүң еске-даа чугула адырларынга нептередиринче угландырар ужурлуг.

Санал, шүгүмчүлелдерге чүве чугаалаанар сөөлгү үеде Москваның болгаш Москва областың бүдүрүлгелеринге ажыглатынган өртектиг хөй чогаадылгаларның болгаш сайзырадылгаларның дугайын чугаалаан. Чижээ, экспериментал (дуржулга) заводунуң ажылчыны эш Чернецкий шала кылган, чедир кадырбаан туйбуну кезериниң болгаш чыып салырының автоматын кылган, Алдыы-Котельскиниң туйбу заводунуң столяры эш Ермаков кургадылга рамаларын белеткээриниң болгаш септээриниң станогун чогааткан, Москваның Н. А. Булганин аттыг керамика-плитка заводунуң слесары эш Нефедов керамика кылыгларны чыып салырының чаа аргазын чогаадып кылган.

Чамдык бүдүрүлгелерде рационализаторлар-биле ажыл чорутпайн турарын, оларның үнелиг саналдарын бүдүрүлгеге шиңгээтпейн турарын база демдеглээн.

Москва хоорхүүскомунуң тудуг материалдарының болгаш тудуг кезектериниң үлетпүрүнүң эргелели, база ол ышкаш ССРЭ-ниң Тудуг материалдарының үлетпүрүнүң министерствозунуң техниктиг эргелели рационализаторлар болгаш чогаадыкчылар-биле ажылды экижидер, оларның чогаадып кылган бүгү үнелиг чүүлдерин бүдүрүлгеге идепкейлин-биле нептередир ужурлуг деп, чүве чугаалаанар саналдарынга демдеглээннер.

(СЭТА).

Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинде

50 областардан, крайлардан болгаш республикалардан келген он-он экскурсиялар Мичуринчи садка чорааннар. Июнь 8-те делгелгениң делгем садының аллея оруктары-биле колхозтарның болгаш совхозтарның сад ажылдакчылары чоруп турган. Маңаа бистиң чуртувуска өстүрген 560 ажыг сорт каш мун чимистиг, тооруктуг ыыштарны болгаш каг үнүштерин көргүзүп турар.

Амданныг чемиштеринде дыка хөй витаминнерлиг чадаң болгаш черге чатылып үнер үнүштериниң садын көрүкчүлер сонуургап көрген. Вишня-биле чодурааны хайнакташтырган —церападус чечектелип турар. Мичуриниң мурнунда ындыг үнүш бойдуска турбаан.

Үнүштериниң чаа сорттарын өстүрүп алырының мичуринчи аргалары-биле болгаш кат-чимис культураларының бедик дүжүдүнүң агротехниказы-биле тускай эртемниглер экскурсантыларны таныштырып турар.

«Манеж» павильоннуң лекция залынга Тамбовтуң «Арженка» деп куш совхозунуң директору Сталинчы шаңналдың лауреады К. Г. Панских Украинаның бөлүк экскурсантыларынга бедик орулгалыг куш ажыл-агыйын организастаар дуржулга дугайын чугаалап берген. Беседа үезинде «Арженка» совхоз дугайында документилиг кино-фильмни көргүскен. Экскурсантыларга куш ажылының павильонунда совхозтуң эккелгени чаа ускааның тамбов бөлүү деп кастарны көргүскен. Тамбовтуң кастары ындыг улуг негелделиг эвес болгаш хову ажаалгазынга эки тааржыры-биле онзалатынын турар. Куштуң дириг деңзизи 9 килограмм чедип турар.

Куш ажылының павильонунуң инкубаторунда куштар ооларын боттандырары эгелээн. Хүн-бүрүде-ле делгелгениң көрүкчүлеринге 3 мун хире куш ооларын садып турар.

Колхозтуң культура бажыңынга экономика эртемнериниң кандидады К. Торгаев улус ажыл-агыйының бүгү адырларын хөгжүдеринге болгаш совет улустуң чаагай чуртталгазын улам ынай көдүрериниге аар үлетпүрүнүң шиитпирлиг ужур-дузазының дугайында Воронеж областың, Узбек ССР-ниң болгаш Молдав ССР-ниң экскурсантыларынга лекция номчаан.

БКАД-ның девискээринде турар ном бажыңынга болгаш ном киоскаларынга павильоннар талазы-биле орук айтыкчызы дептерлер болгаш делгелгениң киржикчилериниң ажылының дуржулгазын көргүскен янзы-бүрү хөй номнар кирген.

* * *

Июнь 8-те Польшадан, Чехословакиядан, АКШ-тан болгаш Англиядан даштыкы төлөөлер делгелгеге чораан.

Делгелгениң девискээриниң төвүнде турар «Көдээ ажыл-агый механизациязы болгаш электрижидилгези» деп павильон көрүкчүлериниң улуг сонуургалын үндүрүп турар. Июнь 9-та маңаа чурттуң янзы-бүрү областарындан хөй санныг экскурсиялар чораан. Делгелгениң ажылының эгезинден бээр павильонга каш мун механизаторлар, хову ажылдакчылары болгаш малчыннар чораан барган.

Павильоннуң делгем залдарында болгаш аңаа чоокшулап турар шөлдерде мун ажыг тракторлар, автомобильдер, көдээ ажыл-агый машиналары, станоктар, МТС-териниң мастерскяларынга болгаш көдээ, электри станцияларынга янзы-бүрү дериишкиннер делгетинген. Залдар чаа машиналар-биле долдуртунуп турар.

Бо павильоннуң көрүкчүлерин 120 экскурсия баштыңнары — инженерлер, база ол ышкаш Москваның көдээ ажыл-агый механизациязының болгаш электрижидилгезиниң В. М. Молотов аттыг институтунуң дипломниктери хандыып турар. Чаа машиналарның тургузуунуң болгаш ажылының дугайын эртем-шинчилел институттарының ажылдакчылары, заводтарның төлөөлекчилери чугаалап берип турар. Черчерден келген МТС-териниң болгаш совхозтарның агрономнары, инженерлери, трактористери, комбайнерлары экспонаттарны үр өөренип, көдээ ажыл-агый машиналарын оон ынай сайзырадыр дугайында үнелиг хөй сүмелерни үнелээшкиннер дептерлериниге артырып турар.

Көдээ ажыл-агый техниказын көргүзери «көдээ ажыл-агый механизациязының болгаш электрижидилгезиниң» павильонуубиле кызыгаарлатынмайн турар. «Тараа», «Мал ажылы», «Чигир свеклазы», «Сад ажылы» болгаш өске-даа салбыр павильоннарның ажык шөлдеринде чүс-чүс машиналарны тургускан.

Июнь 9-та делгелгениң киржикчилериниң хөй ужуражыышкыннары болгаш чугаалары болгулаан. Ленинград областың Кингисепп районунуң Димитров аттыг колхозунуң даргазы Ю. Т. Омельченко планнашкынның чаа системазының болгаш ниитиниң ажыл-агыйының хөгжүдезиниң перспективтиг планының дугайында лекция номчаан. Мурнакчы колхозтуң удуртукчузунуң лекциязын дыңнаары-биле 800 хире кижи чедип келген. Москва областың «Петровское» совхозтуң директору П. О. Соседов быжыг чем суурну тургузар болгаш малдың продуктулуун бедидер дуржулга дугайын экскурсантыларга тодаргай чугаалап берген.

«Колхозчу культура бажыңының» делгем залынга сураглыг механизаторлар, хову ажылдакчылары болгаш малчыннар чыылган. Черкассы областың Черкассы МТС-тиң директору С. Грисенко, Акмолинск областың «Аванград» МТС-тиң комбайнеру Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Г. Зубков, Полтава областың Решетилов районунуң Сталин аттыг көдээ ажылагый артелиниң хаван ажаакчызы А. Шебетченко болгаш өскелер оларның мурнунга чүве чугаалаан. Олар кукуруза өстүреринин болгаш оон тарылгазын болбаазырадып ажылдаарының механизациязының дуржулгазын солушкан.

Ужуражыышкынның киржикчилеринге «Кукуруза—улуг аргаларның культуразы» деп өөнүг кино фильмни көргүскен, оон соонда олар «Көдээ ажыл-агый механизациязының болгаш электрижидилгезиниң», «Чер ажылы болгаш тараа» деп павильоннарда кукуруза дугайында делгелгени көргеннер.

(СЭТА).

Индия Республиканың Премьер-Министри Джавахарлал Неру-биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиниң беседазы

Июнь 10-да Кремльге Индия Республиканың Премьер-Министри Джавахарлал Неру-биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиниң беседазы болган.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчылары Л. М. Каганович биле А. И. Микоян олар беседага олурушканнар.

Беседага Дж. Неруну үдеп чоруур кижилер: Индия Республиканың ДХМ-ниң Чиңгине Секретары Н. Р. Пиллаи, Индия Республиканың Даштыкы Херектер Министерствозунуң Европа Килдизиниң Эргелекчизи А. Хуссейн, Индия Республиканың ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчини К. П. Ш. Менон болгаш Индия республиканың ССРЭ-де элчин чериниң Бирги Секретары П. Н. Кауль олар олурушканнар.

Совет таладан беседага киришкеннер болза: Даштыкы Херектер Министриниң Бирги Оралакчылары А. А. Громыко биле В. В. Кузнецов болгаш ССРЭ-ниң Индия Республикада Элчини М. А. Меньшиков.

Беседа чүректиң ханызыыдан, найыралдың байдалынга болуп эрткен.

Индия Республиканың Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң Москвада келгенинге

Индия Республиканың Премьер-Министри Джавахарлал Неру, оон уруу Индира Ганди болгаш ону үдээн кижилер июнь 10-да Москва-биле боттарының таныжылгазын үргүлчүлээн.

Эртен индий аалчылар 545 дугаар школаже чоруткан. Школачылар болгаш башкылар Неруга база ону үдээн кижилерге изиг байыр чедирип турган.

ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министриниң Бирги Оралакчызы В. В. Кузнецов, Индия Республиканың ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчини К. П. Ш. Менон, ССРЭ-ниң Индия Республикада Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчини М. А. Меньшиков, ССРЭ-ниң ДХМ-ниң протокол килдизиниң эргелекчизи Ф. Ф. Молочков индий аалчыларны үдеп чораннар.

Бешки класстың өөреникчизи Наташа Селезнева школачыларның мурнундан аалчыларга байыр чедирип, Джавахарлал Неруга болгаш Индира Гандиге чечектер тудускан. Людмила Бутузова биле Слава Каменский олурушканнар найыралдыг адыш часкап турда, Премьер-Министрге болгаш оон уруунга пионер галстуктары барып кедирген.

Школачыларның чедирген байырынга харыы кылдыр Нерунуң чугаалааны болза: «Силерниң школаңарга келгенимге кончуг өөрүп тур мен, силерниң чедирген байырыңарны Индияның школачыларынга дамчыдар мен».

Чазагай хүлээп алыышкынга аажок дивидеп өөрээн Джавахарлал Неру бодунуң холундан кажан-даа барык салып көрбээни сандан ыыштан кылган даңгыжын школачыларга белекке берген. Аалчылар школа чанында спорт шөлүн болгаш аныяк натуралистерниң доруктурганы кат-чимис садын эргип көргеннер.

Үнелелдер дептериниге Неру дараазындагы бижиглелди кылган: «Бо школага келир болгаш уругларның чечектелчек арыннарын көөр аас-кежиктиг болдум». Индира Ганди мынчан бижээн: «Бо школага бистиң чораанывыс Индияга улуг сонуургалды хайыыктырар болгаш бистиң ийи чурттарывыстың аразында билиглерни солчурунга чаа аргаларны тургузар».

Оон соонда аалчылар Москваның Л. М. Каганович аттыг метрополитенин эргип көөрү-биле чорупкан. Аалчылар бир-ле дугаарында «Арбат» станцияга барганнар. Мун-мун москвачылар Индияның Премьер-Министринге адыш часкаашкынныг байыр чедирип, «уралап» турганнар. Метрополитенниң начальниги А. И. Ежов чер адааның ордуларының архитектуразыныг база поездилерни ыяк график өзүгаар башкарып чоруар арганы берип турар электротехниктиг нарын кылыгларның дугайын аалчыларга тодаргай чугаалаан. «Киев» станциядан аалчылар дээрбектелчек шугумче олурупкаш, Курск-дээрбектелчек» станцияга чедир чоруткан.

«Киев-дээрбектелчек» станцияга Д. Нерунуң кичээнгейин Украинаның Россия-биле катан каттышканының 300 чылынга турасказаткан улуг чурук хаара туткан. Аалчылар ак-көк экспресстиң поезд кабиназын көрүп, аңаа чоруп турган машинист Федорова-биле болгаш машинистиң дузалакчызы Вишневский-биле танышканнар. М. В. Ломоносов аттыг чуртта эң хоочун университеттиң студентилери болгаш башкылары аалчыларны чылыы-биле уткаан, аңаа Д. Неру болгаш ону үдээн кижилер метрополитенни эргип көргениниң соонда келгени ол. Эртем орудузунче кирер эжикке аалчылар келирге, университеттиң ректору академик И. Г. Петровский, ССРЭ-ниң Дээди өөредилге министри В. И. Елютин, Дээди өөредилге министриниң оралакчылары М. А. Прокофьев, В. Н. Столетов олар байыр чедирген.

Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Неру академик И. Г. Петровскийче көрүп алгаш, дараазындагы медеглелди кылган:

—Келир үеним ажылыңа силерниң улуг чуртуңарның аныяк салгакчыларын силерниң кижизидип турарыңар бо улуг университетке келген чорук меңээ кончуг сеткил ханыышкынныг болгаш өөрүнчүг-дүр.

Бо университеттиң башкылары болгаш студентилери—силерге байыр чедирип, Индияның улузунуң байырын болгаш эки күзелдерин силерге дамчыдарын күзээн ийик мен.

Силериниң болгаш силериниң студентилериниериниң меңээ көргүскен хүлээп алыышкынынга кончуг өөрүп-байырлап тур мен. Ол дээрге, бистиң найыралыыстың болгаш кады-ажылдажылгавыстың демдээ-дир.

Силерге аас-кежиин күзеп тур мен. Силерге өөрүп четирдим!

МКУ-да өөредилгениң канчаар чоруп турарының дугайын академик И. Г. Петровский беседа үезинде тодаргай чугаалаан. Джавахарлал Неру студентилериниң амыдыралын, оларның өөредилгезин, өөредилге чорудулгазының канчаар чоруп, эртем ажылдарының канчаар кылдыныг турарын, ССРЭ-ниң дээди өөредилге черлеринге хүлээп алыышкынның байдалдарын сонуургаан. МКУ-га даштыкы дылдарны өөренирин канчаар тургусканы болгаш доозуп үнерлерге экзаменнер системазы Д. Нерунуң онза сонуургалын хайыыктырган.

Беседа соонда академик И. Г. Петровский МКУ-нуң 200 чылынга холбаштыр үндүрген юбилей медалын, МКУ-нуң төөгүзүнүң талазы-биле номнарны болгаш юбилей демдектерин Неруга тудускан.

Аалчылар университеттиң чер ажылының талазы-биле музейин көрген. Олар 24-кү каттан эгелээш Москваның улуг чуруун ынакшыл-биле көрүп, юбилей хүнүнге таварыштыр университеттиң алган белектериниң делгелгезинге чораннар. Аңаа Неру физика херекселдерин сонуургаан. География факультединиң башкыларының мурнундан Премьер-Министр Неруга «Делегей атлазын» тудускан. Индий аалчылар география факультедин болгаш оон лабораторияларын база эргип көргеннер. Филология факультединиң башкызы Елеззренкова Неруга хинди дыл кырынга чүве чугаалаан. Академик В. И. Вернадскийниң «Изотоптар» деп номун аалчыларга профессор Виноградов белекке берген. География факультединиң башкыларынга Неру бодунуң «Индияны ажытканы» деп номунга автографты артырып каан.

Хуралдаар залга студентилер болгаш башкылар чыылган. Премьер-Министр Неру оларга доңчу чүве чугаалаан. ССРЭ-ниң улустары хөй-хөй кайгамчык шынарлыг деп ол чугаалаан. — Силериниң чуртуңар кончуг улуг. Ынчаарга силериниң улузуңарның угаанының болгаш чүрээниң улуг чаагайы чуртунуң улуг чаагайы-биле дөмейлежип турар. Университет чүгле ССРЭ-ниң эвес, харын бүгү делегейниң улустарының аразынга найыралды быжыглаарының сорулгазын күүседип турар дээрзинге Неру бүзүрелин илередип чугаалаан.

Премьер-Министр Неру болгаш оон уруу Индира Ганди университеттиң хүндүлүг аалчылар дептеринге дараазындагы бижиглелди кылган: «Бо улуг-чаагай университет кайгамчык улуг болгаш хөй-янзы хевирлиг болганындан ону маңаа бичиикада чораан бүрүнү-биле көрүп алыры берге-дир. Идеялар, база ол идеялар амыдыралда канчаар чорутунуп турары хөй чүүлдериниң дугайын чугаалап турар-дыр. Чаагай тура-соруктуң болгаш тайбыңның нептередикчилери болур улуг угаанныг болгаш чүректиг аныяк ооларны болгаш кыстарны университет үндүрүп белеткээр дээрзинге идеген тур мен.

Бо кайгамчык университетте өөренип турар бүгү кижилерге байыр чедирип, база оларга эң улуг чедиишкиннерни күзеп тур мен».

Оон соонда аалчылар студентилериниң Культура бажыңы болгаш экономика факультединиң студентилериниң ниити чурттарга черлерин эргип көргеннер.

Аалчылар университеттен «Индияның культура болгаш уран-чүүл» делгелгезинче чоруткан.

Аңаа оларны ССРЭ-ниң Культура министри Н. А. Михайлов, ССРЭ-ниң Чурулга академиязының президентизи А. М. Герасимов болгаш хөй бөлүк москвачы чурукчулар уткуп алганнар.

1466—1472 чылдарда Афанасий Никитиниң Индияже кылган аян-чоруунуң карта-чуруу Д. Нерунуң улуг сонуургалын хайыыктырган. Көрүлде доозулган соонда Джавахарлал Неру үнелелдер дептеринге дараазындагы бижиглелди кылган: «Бо кайгамчыктыг коллекцияны көөр аас-кежиктиг болдум».

ССРЭ-ниң Чурулга академиязының президентизи А. М. Герасимов индий аалчыларга белектерни — альбомнарны болгаш номнарны тудускан.

(СЭТА).

Чаа орук тудуунда

АКМОЛИНСК. Атбассар-Пескиниң чаа демир-орук шугуму чоокта чаа тургустунган совхозтарның байлактыг шөлдеринче чоокшулавышаан, хүн-бүрүде ховуже ханылап бар чыдар. Баракуль деп чаа станцияның демир-оруктар доктаар шөлдерин 57 километр хемчээлдиг кылдыр кылын эгелээн. Ында чуртталга болгаш транспорт албан черлериниң бажыңнарының ханаларын бедип үнген тараа шыгжаар складтарның фундаментилерин салдынган. Бедик бүдүрүкчүлүг механизмнер-биле тудуушкун хандыртынган. Оларны механизаторлар эвилеп-биле ажыглавышаан, ажылдың график планын чартык ай бурунгаар күүседип турарлар.

(СЭТА).

Партия чырыдыышкынының четкизинде өөредилге чылының түңнелдеринден

ӨВҮР

Партия чырыдыышкынының четкизинде өөредилге чылы доозулган. Аңаа коммунистер болгаш партий кежигүнү әвес активчилерден 134 кижи өөренип турганнар. СЭКП райкомунуң чанында партияның кежээки школазы, партия төөгүзүн өөренириниң кол хевириниң үш, бедиткен хевириниң 1 белгүмнери болгаш үш политшколалар ажылдап турганнар.

Пропагандист кадрларның билиин бедидеринче болгаш дуржулгазын байдарынче угландырган пропагандистериниң семинарларын өөредилге чылында дөрт удаа эртирген. Район төвүнде партия төөгүзүн өөренириниң кол хевириниң белгүмүнүң ийги чылының пропагандизи эш Чамбалгоол, «Кызыл тук» колхозта политшколаның пропагандизи эш Очур, район төвүнде партияның кежээки школазының ийги курзунуң пропагандистери эштер Мирчин, Достай, Кундап олар кичээлдерге эки белеткеним, оларны идейполитиктиг бедик деңнелге эртирип турганнар.

Ынчалзажок партия өөредилгезинде улуг четпестер база тургулаан. Чамдык пропагандистериниң болгаш партия эге организацияларының четпес ажылдап турганының түңнелинде район иштинде политшколаларның болгаш белгүмнериниң дыңнакчылары 6 кижи эргежок чүгүла билиглерни шиңгээдип албаны түңнел кичээлдерге көзүлген.

Түңнел кичээлдериниң сөөлүнде дыңнакчыларның хуралдары чер-черге эрткилээн болгаш келир өөредилге чылынга белеткениринче угланган хемчеглерни айыткан.

УЛУГ-ХЕМ

Районга эрткен өөредилге чылында 126 кижи дыңнакчылыг 9 политшколалар, 73 кижи дыңнакчылыг партия төөгүзүн өөренириниң кол хевириниң белгүмүнүң ийги чылының пропагандизи эш Чамбалгоол, «Кызыл тук» колхозта политшколаның пропагандизи эш Очур, район төвүнде партияның кежээки школазының ийги курзунуң пропагандистери эштер Мирчин, Достай, Кундап олар кичээлдерге эки белеткеним, оларны идейпол

Областың үлетпүр, тулуг болгаш транспорт коллективтеринде

Бус күжү-биле ажылдаар электростанцияны тудуп турар черде

Кызыл биле пионер лагерьнин аразында участокта бус күжү-биле ажылдаар электростанцияның тудуу эгелээн. Электростанцияның кол тулуглары бо чылдың майның баштайгы чартыында эгелээн. Ам үеде станцияның бажыңының фундаментилериниң тудуушкуну болгаш бажың адаанның улуг оңгарларын казар ажыл үргүлчүлеп турар.

Чоокку хүннерниң иштинде бажыңның бир чартыының — фундаментизи белеп кылдынган черлериниң — ханазын салып эгелээр. Хананың бедик чаарби метр болур. Станцияның бажыңының кол тудуушкунундан аңгыла дузалаар ажылагый черлериниң тудуушкуну база катай чоруп турар. Тудуушкунда хөй күш үнер ажылдарны чингедир болгаш ооң темпизин дүргедедири-биле ыңда одалга-биле ажылдаар эвээш күштүг электростанцияны база тудуп эгелээн. Ооң тудуушкуну чоокку 3—4 хүннерде доостур.

Ол эвээш күштүг электростанцияның ажылдап эгелээри-биле кады бетон холүй булгаар, суг дажыыр, чүве көдүртүр болгаш өске-даа аар ажылдар бүрүн механизастатына бээр. Тудугга бедик бүдүрүкчүлүг суургаланчак краннар база ажылдаар. Бо ажылдар-биле кады чаа тудугда ажылдап турар ажылчыннар чурттаар бажыңнарының, радиобелдириниң бажыңын база тудуп турар. Ам чуртталганың чеди бажыңнары ажыглалга киреринге белен.

Чаа тудугда дашчыларның, бызанчыларның, столяржыларның бригадалары ажылдап турар. Олар боттарының арызында социалистиг чарыштыг. Кижи бүрүзү-ле бирээзинден чыдып калбас дээш күжениишкинниг ажылдап турар. Бригаларда бүдүрүлге нормазын күүсеткейн турар бригада чок. Социалистиг чарышка эш Баюсовтуң баштааны бызанчылар бригадазы эң эки ажылдап, хүн нормазын 130 хуудан кудулатпайн турар.

Эш Лабановтуң баштаан бригадазы эвээш күштүг электростанцияның тудуунда ажылдап турар. Бригаданың кежигүннери эш Баюсовтуң баштаан бызанчылар бригадазынган база чыдып калбайн турар.

Бетон-холумак кылыр төп белдирниң тудуу доозулган.

«Тыва тудуг» трестизинин коллективинин ажылчыннары бетон-холумак кылыр механизастатынган төп белдирнин тудуун доосканнар. Төп белдирнин тудуушкунун дооскан чорук тудугнуң индустриалдыг методунче шилчиириниге чугула базым болган. Ону ажыглаага киргени тудугларга хөй күш үнер аар ажылдарны механизастаар, ажылдың темпизин дүргедедир, тудугнуң бот-үнезин чинге-дир болгаш ооц шынарын экижидер улуг арганы бээр.

Төп белдирнин бүдүрүкчүлүү улуг. Ол бир ээлчегде 150 кубометр бетонну болгаш 60 кубометр чедир холумакты ажылдап кылыр. Элезин, довурак, цементнин бээриндөн эгелээш, бетонну белеткээринге чедир бүгү ажылдар механизастатынган. Бо бүгү бетонну хол-биле белеткээринге бодаарга ажылчыннарың санын оон барык беш катап эвээжедип турар.

Төп белдир ажылдап эгелээнинин баштайгы хүнүнде безин трестиң тудуп турар гаражының 230 метр шалазын бетонаан. Бо ажылды мооц мурнунда 12 кижи составтыг бригада бир неделя иштинде кылып турган. Бетон-холумак кылыр төп белдирнин тудуушкунунга коллективтин дээре бригадалары киришкен. Оларның иштинде эш Жидковтуң баштааны комплексилиг бригада эң идепкейлиг ажылдаан. Бригаданың кежигүннери ажыл нормазын хүнде 140—160 хуу чедир күүседип турган. Эптелге ажылынга эштер Новожилов, Хачатурян, Пурчин олар база эки ажылдап, бүдүрүлгечи бедик көргүзүглерни чедип алган.

Коллективтиң мурнакчылары

Чадааананың райүлетпүр комбинадының коллективи бүдүрүлге онаалгаларын күүседир дээш социалистиг чарышты калбарткаш, май айның бүдүрүлге планын ажыр күүседеннер. Алган хүлээлгезин күүседир дээш комбинаттың туйбу кылыр, ыяш дилдирер цехтериниң ажылчыннары эрестиг ажылданнар.

Туйбу кылыр цехтиң ажылчыннары туйбу хептээриниң планын 120 хуу күүседкен. Олар ооц-биле кады туйбу өртедириниң планын база ажыр күүседкен. Май айда план ёзугаар 20 мүң туйбуну өртеткеннер. Ында эш Лаа-Сүрүн эң эки ажылдап, ажылдың хүн нормазын бүдүн чартыктан ажыр күүседип турар. Ол, туйбу кылыр цехке чоокта чаа кирген. Ынчалза-даа ол бодунуң күш-ажылга чүткүлүүнүң ачызы-биле туйбу хептээриниң мергежилин кыска хуусаада өренип ап шыдаан болгаш мурнакчыларның деннелиниге четкен.

Коллективтиң ыяш дилдирер цехинин ажылчыннары база бедик түңнелдерни чедип ап, социалистиг чарыштың шылгаракчылары болуп турарлар. Цех май айда 133 кубометр ыяш дилдирер тургаш, планын ажыр күүседип — 147 кубометр ыяшты дилдирген. Ыяш дилдирикчилериннен эштер Марьясов, Климентьев олар хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар. Бо ышкаш чедиишкиннерни комбинаттың дуржулгалыг столярлары эштер Князев, Чаш-оол олар чедип алган.

Бай-Хаактың райүлетпүр комбинадында

1955 чылдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүседир дээш Бай-Хаактың райүлетпүр комбинадының коллективи үре-түңнелдиг ажылдаан. Ооц түңнелинде олар бо чылдың беш айларының бүдүрүлге программазын 113,9 хуу күүсеткеннер.

Комбинатчылар май айның бүдүрүлге онаалгазын ниити продукция талазы-биле 107 хуу, бараанныг продукция талазы-биле 105 хуу күүсеткен. Бүдүрүлге планын күүседир дээш социалистиг чарыш бүгү цехтерниң, бригадаларының аразында калбарган. Чарыштың түңнелинде хөй-хөй цехтер алган хүлээлгелерин ажыр күүсеткеннер. Чижээ, столяр цехи планын 105 хуу, Бай-Хаактың даараныглга цехи —132 хуу, Балгазынның идик даараар цехи—190 хуу, дарган цехи— 135 хуу күүсеткен.

Коллективте бүдүрүлге планын күүседир, эки шынарлыг продукцияны бээр дээш бүгү күжүн харам чокка берип турар мурнакчы ажыдчыннарының саны өскен. Чижээ, столярлар, эштер Андросов, Непомнящий олар бүдүрүлге планын 130—170 хуу чедир, дааранык чы эш Горбачевский — 124 хуу, идик дааракчызы эш Данилов —190 хуу, дарганнар эштер Чернышёв, Вдовин олар—130 хуу чедир күүседип турарлар.

Туйбу кылыр цех коллективтиң мурнакчы цехтериниң база чыдып калбайн турар. Цех июньнуң баштайгы декадазында план ёзугаар 21 мүң туйбуну хептээр турган, 24 мүң туйбуну хептээн. Ында эш Пучкина хүнде 800 туйбу хептээр планын 1200 туйбу чедирип турар.

Чолаачыларның чарыжы

Чүк сөөртүлгезинин планын тонна болгаш тонна-километр талазы-биле ажыр күүседир дээш Кызыл-Мажалыктың автотранспорт конторазының чолаачылары болгаш септекчилери бүгү күжүн салып турарлар.

Транспортчуларның социалистиг чарыжы күш-ажылчы чаа чедиишкиннер биле демдеглетинген. Олар май айның чүк сөөртүлгезинин планын 132,7 хуу, тонна-километр талазы-биле планны—105,6 хуу күүсеткен. АТК-ның чолаачылары май айның иштинде элээн хөй кывар чүүлү база камнап алганнар.

Автомашинаның капитал септелге чок маннадыышкының узадыр, бот-үнезин чингедир болгаш камналганы чедип алыр дээш чарышка хөй-хөй чолаачылар эки түңнелдерни көргүскен. Аңда эштер Кожевин, Брызгалин, Котельников, Филатов хамааржыр. Олар боттарынга онаашкан планны үргүлчү ажыр күүседип турарлар.

Коллективтиң септекчилери база эрестиг ажылдап, чарышка алган хүлээлгелерин төлептиг күүседип турар. Септелге мастерскаязы май айның планын ажыр күүсеткен. Июнь айның планын күүседир дээш демисел АТК-да күштелген.

Хой кыргылдазын доозуп турар

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунда хой кыргылдазы организастыг эртип турар. Кыргылданы электри кыргылда-биле болгаш хол хачызы-биле чоруп турар. Кыргыкчылар ажыл нормазын хүн-бүрү 125—220 хуу чедир күүседип, өлбек дүктү ап турарлар.

Күрүнеге баштай дужаган дүгү-биле бир автомашина садып алган. Күрүнеге дүк дужаалгазын үргүлчүлеп турар.

Н. ТЮНДЕШЕВ.

Колхоз тудуунда четпестерни узуткаар

Чөөн-Хемчик районнуң Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде тудуг бригадазын эш Седен удуртып турар. Бо чылын колхоз чуртталганын 12 бажыңарын, 40 баш мыйыстыг бода малга, 1000 баш шээр малга ийи эки шынарлыг кажаларны, база дарганнарга чаганылга бажыңнарын тударын планнаан турган.

Бригада тудугга хереглетиннер 2100 кубометр ыяшты, 4100 саныг кылын манзыларны белеткээн. Бригаданың бызанчылары сөөлгү хүннерде чурттаганың 6 бажыңнарының, чазанылга болгаш дарганналга чериниң бажыңнарының ханазының тудуун доосканн.

Ындыг болза-даа, тудуг ажылында улуг четпестер ам-даа турып турар. Тудуушкуннуң чартык чыл чыгыы чорудулгазының дургузунда чаңгыс-даа тудуг бүрүн дооступ, ажыглалда кирбээн. 1954 чылга чедир туттунмаан 15 чуртталга бажыңнарының чедир тудуушкуну чорутунмайн турар. Сүт-бараан фермазының бажыңының тудуу доостунмаан. Кажан колхоз организастатының турунда, шала туттунган аът кажаазының тудуун бо чылын четче тудар тургаш, ам-даа эгелеэн.

Туттунуп турар бажыңнарның үүгле санын сүргеш, ооц шынарын экижидеринче сагыш салбайн турар. Туттунган бажыңнарның даштыкы байдалы көрүштүг болуп турза-даа, чингис орнунга сиген, саван-биле сыскытынган бажың курларының аразы хос, шынары багай болуп турар. Тудугга хереглетинзе чогуур ыяш ам-даа 50 кубометр чедир белеткетинмээн.

Тудугжуларның күш-ажылының организациязы кончуг багай тургустунган. Бо талазы-биле колхоз баштаар черинин дарзазы эш Дакпай, тудуг бригадазының бригадири эш Седен сула ажылдап турар. Ылангыя бригаданың кежигүннери эштер Дажы-Намчал, Эккер-оол, Бойду, Докпал, Седен, Дыртый-оол, Доржу олар туразы четсе ажылдаар, туразы четпезе ажылдавас, харын чамдыкта олар тудуг материалы-биле стол, сандай, аптара, өске-даа үүлдерни чазааш, садыглап, ооц акшазын боттарынга шиңгээдип турарлар. Артель баштаар черинин даргазы эш Дакпай бригаданың чамдык кежигүннерин өске ажылдарже чартыктырып, тудугнуң ажылынга саат ужураштырып турар үүлдер бар.

Артельде ам-даа 60 ажыг өрегелер өгде чурттавышаан турар.

Тудугжулар ортузунда социалистиг чарыш, мурнакчы тудугжуларның дуржулгазы калбарбайн турар. База партийжи-политиктиг ажыл сула чорутунуп турар. Бо дугайында партия эге организациязы (секретары эш Белеккей) кошкак ажылдап турар.

Тудуг ажылының чорудулгазында четпестерни узуткап, ажылдың темпизин дүргедетпишаан, тудугнуң шынарын экижидери дээш ажылдаары тудугжуларның чугула сорулгазы болур. Колхоз баштаар чери, партия эге организациязы, тудуг бригадазының бригадири эш Седен тудуг ажылында хожудаашкынны чайладып, күш-ажылдың организастынын экижидип, социалистиг чарышты калбартып турган, бо чылгы тудуг планын күүседири дээш бүгү күштү салыры чугула.

С. МОНГУШ.

Колхозта библиотека

Чөөн-Хемчик районнуң Сталин аттыг колхозтуң библиотеказы колхозчуларның культурлуг негелдезин хандырар талазы-биле бодунуң ажылын эки турган.

Библиотека лозунг болгаш чуруктар биле көрүштүг кылдыр шиметинген, иштиарыг-шевер, чырык. Ынчангаш библиотека колхозчу ажыл-ишчилериниң культурлуг дыштанылгазының олаа болуп турар.

Библиотеканың ном фондузу сөөлгү үеде дыка өскен. Политикалың, чечен чогаалдың, көдээ ажыл-агыйның 1700 ажыг номнары бар. Баштайгы үелерде эвээш саныг номчукчулар турган болза, амгы үеде 216 кижи чедир өскен. Трактористер Маады, Мишин, саанчылар Сат Ойнаар, Мангы, Севек, хову бригадазында Комбужап, Бады болгаш өскелер-даа библиотеканың доктаамал номчукчулары апарганнар.

Библиотека эргелекчизи Татьяна Ревиюх кандыг номнарның эң-не солунун болгаш номнуң ниити ажык-дузазының дугайында тайылбырлыг беседаларны номчукчуларга үргүлчү чорудуп турар. Ол чүгле библиотекага номчукчуларның сонуургалын эки хандырып турар эвес, СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирин чер-черде амыдыралга канчаар боттандырын турарын болгаш көдээ ажылагыйның мурнакчыларының арга-дуржулгаларын нептереткен солуннарны, номнарны хову турлагларынга, малчыннарга чедирип, ыыткыр номчулгаларны база организастап турар.

Д. СЮРЮН-ООЛ.

Кодан чаныының участоктарын шын быжыглаар

Чаа-Хөл районнуң көдээ ажыл-агый артельдериниң колхозчулары боттарынга быжыглаан кодан чаныының участоктарын ажыглавайн турарлар.

Колхозтар баштаар черлери, машина-трактор станциязы болгаш ажылчы чоннарның депутаттарының район Соведениң күүскому кодан чаныының участоктарын колхозчуларга быжыглаар ажылды боттарының кичээнгейинге амдыгаа чедир албаан. Сталин аттыг болгаш «Тиилелге» колхозтарның колхозчулары боттарының бажыңнарының чанында быжыглатынган участоктары чок болуп, олар хуузунда огород ажылы кылбайн турарлар.

Колхозчуларга кодан чаныының участоктарын быжыглаарда ниити чурумну сагывайн, харын колхоз төвүнден безин 5—6 километр ырак черлерде айтып берген чоруктар бар. Бо чорук колхозчуларга таарымчалыг байдалды тургузуп бербейн турар. Чижээлээрге, МТС-тиң чер тургузуунда ажылдан турар эш Стал-оол, райкүүскомнуң чер тургузуунуң талазы-биле ажылдакчызы эш Тайгиранза эрткен чылын Сталин аттыг болгаш «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артельдериниң колхозчуларынга колхозтар төптеринден 4—5 километр ырак Көк-Даш болгаш Ак-Тал деп черлерден участоктар айтып берген-нер. Ол черлер колхозчуларның кодандан ырак болган ужурунда ажыглаттынмайн чыдар.

Колхозчуларга участоктар быжыглаарда колхозтар төвүнден ырак черлерге айтып берип турарындан «Тиилелге» колхозтуң 37 колхозчу өрегелери, Молотов аттыг көдээ ажылгагый артельдиң 94 колхозчу өрегелери, Сталин аттыг колхозтуң—97, Ленин аттыг колхозтуң—62 колхозчу өрегелери кодан чаныының участоктары чок.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак ажылчы чоннуң материалдыг болгаш культурлуг деннелин улам бедидер талазы-биле улуг сорулгаларны салып турар. Колхозчуларның материалдыг чаагай байдалын улам бедидеринге, оларның орулгазын көвүдедиринге база бир кол чүүл болза, кодан чаныың участогу болурун көргеш, партия, Совет чазак колхозчуларга кодан чаныының участоктарын эдилеп дугайында шиитпир хүлээп алгаш, ону чөп организастаарын чер-чер Советтеринге, көдээ ажыл-агый органнарынга болгаш колхозтар баштаар черлеринге хүлээткен. Ол айтыышкынны Чаа-Хөл районда багай күүседип турарын үстүнде чижектер хереченлеп турар.

Н. ЛОПСАН,
«Шынның» корреспондентизи.

Колхозта библиотека

Чөөн-Хемчик районнуң Сталин аттыг колхозтуң библиотеказы колхозчуларның культурлуг негелдезин хандырар талазы-биле бодунуң ажылын эки турган.

Библиотека лозунг болгаш чуруктар биле көрүштүг кылдыр шиметинген, иштиарыг-шевер, чырык. Ынчангаш библиотека колхозчу ажыл-ишчилериниң культурлуг дыштанылгазының олаа болуп турар.

Библиотеканың ном фондузу сөөлгү үеде дыка өскен. Политикалың, чечен чогаалдың, көдээ ажыл-агыйның 1700 ажыг номнары бар. Баштайгы үелерде эвээш саныг номчукчулар турган болза, амгы үеде 216 кижи чедир өскен. Трактористер Маады, Мишин, саанчылар Сат Ойнаар, Мангы, Севек, хову бригадазында Комбужап, Бады болгаш өскелер-даа библиотеканың доктаамал номчукчулары апарганнар.

Библиотека эргелекчизи Татьяна Ревиюх кандыг номнарның эң-не солунун болгаш номнуң ниити ажык-дузазының дугайында тайылбырлыг беседаларны номчукчуларга үргүлчү чорудуп турар. Ол чүгле библиотекага номчукчуларның сонуургалын эки хандырып турар эвес, СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирин чер-черде амыдыралга канчаар боттандырын турарын болгаш көдээ ажылагыйның мурнакчыларының арга-дуржулгаларын нептереткен солуннарны, номнарны хову турлагларынга, малчыннарга чедирип, ыыткыр номчулгаларны база организастап турар.

Д. СЮРЮН-ООЛ.

Хойнуң уксаазын сайзырадып турар

Танды районнуң «Кызыл партизан» колхозу хойнуң уксаазын сайзырадыр талазы-биле улуг чиниишкиннерлиг болуп турар.

Колхоз каракуль уксаалыг хойларны өстүрүп, областың бүгү колхозтарынга садын тарадып турар. Малдың уксаазын сайзырадырынга колхозта Бай-Хаак МТС-тиң зоотехниги эш Л. Нуждина эки ажылдап турар.

Малдың уксаалыг шынарын экижитпишаан, ооц баш санын өстүрер талазы-биле бердинген планын колхоз чыл-бүрү күүседип келген. Мал өстүрериниң планын чыл-бүрү ажыр күүседип, кызымаккай ажылдап турар малчыннар колхозта хөй. Чижээ, мурнакчы малчын Ноокай чыл-бүрү 100 хойдан-на 125 хураганны, Боратай—100 хойдан 115 хураганны камгалап ап турар.

Колхозтуң хой фермазы бо чылын 400 эки шынарлыг каракуль алгыларны күрүнеге дужааган.

Ю. ДОРЖУ.

Идепкейлиг парлакчы

Барыын-Хемчик районнуң «Чаа амыдырал» солуннуң типографиязының парлакчызы эш Д. Мөңге беш чыл иштинде ажылдап, парлалга талазы-биле мергежилдиг кадр болган.

Эш Мөңге машинаазын камныг ажыглап, аар-саар септелгезин боду кылып ап турар. Парлакчы хостуг шактарында өрүлгени база өренип алган. Эш Мөңгениң кызымаккай ажылын үнелеп, «Чаа амыдырал» солуннуң редакциязы каш удаа өртектиг үүлдер-биле шаннаан.

К. ЛОШКАРЕВ.

Ивичилерге культбазалар организастаан

Тожу районнуң төвү Тоора-Хем суурнуң ажылчын, албан-хаакчылары «Совет Тыва» болгаш «Май бири» колхозтарынин ивичилериниң фермаларынга культбазалар тургузуп бээри-биле шефке алгаш, ол хүлээлгезин херек кырында күүседип турар.

Колхозтарның фермаларында майгыннар тургускан болгаш ында радио приёмниктер, ырлаар хааржактар болгаш политиктиг база уран-чечен литература номнары бар. Культбазаларда лекция, беседалар үргүлчү болуп турар.

Б. КОЛ.

Педкабинеттиң ажылын экижидер

Башкы кадрларның ажылынга педогогикалыг болгаш практикалыг дузаларны чедирери школаларның өредилге-кижизидилгелиг ажылдарын бедидеринге улуг дузалыг. Бо сорулганы Эрзин Районозунуң педагогика кабинеди, ооц эргелекчизи эш Р. Мусилимова чедир күүсетпейн турар.

Педкабинетти Облоно четчир санныг литературалар, өредилге номнары-биле хандырган болгаш күрүнеден чыл санында-ла 8—9 мүң рубльди чарыгдап турар. Эрткен өредилге чылында педкабинет барык-ла ажылдаваан. Районнуң башкыларынга чаңгыс-даа методиктиг чагаалар таратынмаан болгаш Облонодан-даа, башкылар билиги бедидер институттан-даа келген литературалар, методиктиг чагаалар эмге-сеске чок чыдып турар.

Эш Мусилимова хүнде үүгле 2—3 шак ажылдап күш-ажылдың сагылга-чурумун каржызы-биле үреп турар. Педкабинеттиң ажылын экижидеринче угланган шүүмчүлелдиг саналдарны амыдыралга боттандырбайн турар.

Педкабинеттиң ажылын эде тургузуп, база ажыл кылбайн турар Мусилимовага хемчег көргүзер херек.

Д. СЕНДЕШ-ООЛ.

ленинчи принцип болза, удуртулганың коллективтин болур. Удуртулганың коллективтиг чоруунуң принцивин шыңгыы сагыыры болза, хүлээп ап турар шиитпирлерге кандыг бир таварылгаларны болгаш чаңгыс талалаар чоруктарны болдурбазының магадылалы болуп, массаның чогаадыкчы идепкейлиниң өзүлдезинге идиг болуп, массаларның улуг дуржулгазын коммунистиг тургузуушкуннуң сорулгаларын чедиишкиннинг шиитпирлээринге улам долузу-биле ажыглаар арганы бээр.

Ол принцип совет күрүнеениң ёзулуг демократизмин тодаргай илередип турар. Ол принцип күрүне эрге-чагыргазының бүгү органнарының үндезининде салдынган.

Ажылчыннарның болгаш тараачыннарның күрүнезининг ажыл-херектерин шиитпирлээринге коллегиалдыг чорук эргежок чугула деп Ленин айтып турган. Ажылдакчыга дааскан ылап тодаргай ажыл дээш, коллегиалдыг ёзу-биле хүлээп алган шиитпирни күүседири дээш ажылдакчы бүрүзүнүң мырыңай ылап доктаатынган тус-тус харыысалгалыг болур чоруу удуртулганың коллегиалдыг чоруун ыяавыла үдээр ужурлуг деп Ленин ооц-биле кады өөреткен. «Совет албан черлерин эргелээриниң дугайында чурумнарның төлевилелинге» Ленинниң бижээни болза:

«Совет албан черлерине эргелелдиң бүгү айтырыгларын коллегиалдыг чугаалажыры болгаш шиитпирлээри ийи уткалыг эвес болгаш тодаратынган даалгаларны болгаш практиктиг ажылдарны күүседири дээш кандыг-даа совет албанда турарларның кижи бүрүзүнүң мырыңай ылап харыысалгалыг болурун барымдаалап чорутунар ужурлуг. Бо чурумну ам чугаажокка ыяавыла күүседир херек. Ол чокка ылаптыг контрольду чорудары болгаш албан-дужаал бүрүзүнге база ажыл бүрүзүнге ең-не тааржыр кижилерни шилиири болдунмас» (Чогаалдар, том 28, арын 326).

Коллегиалдыг чорукка чагдынган кандыг-даа ажыл саададыр болгаш харыысалга чок чорукту Ленин улуг когаралдыг бак чорук кылдыр көрүп чораан болгаш чүү-даа чүвеге торулбайн ындыг чорукту ыяавыла чок кылырын негеп турган.

Бүгү совет албан черлериниң ол хоралыг бак чорук ам шуут үндүр кыстырган деп чугаалап болбас.

ССРЭ-ниң Совхозтар министерствозунуң ажылын СЭКП ТК-ның январь Пленумунга эш Хрущев шыңгыы шүүмчүлээн. Ол министерство дириг организакчы ажылды хуралдаашкыннар-биле болгаш канцеляржы бижиглелдер-биле солуп турган. Министерствонуң коллегиязы эрткен чылдың ноябрьда 20 катап, декабрьда 17 катап хуралдаан. Ындыг хөй хуралдаашкыннар кылып турар болганда министерствонуң удуртур ажылдакчыларынга организакчы ажыл кылыр, совхозтарга барып ажыл-херектиг иштинче кирер, совхоз бүдүрүлгезинде хожудаашкынны чок кылыр талазы-биле практиктиг ажыл организастаар чай-шөлээн чок болбайн канчаар.

Чамдык министерстволарда болгаш ведомстволарда айтырыглар шиитпирлээриниң коллегиалдыг чоруу деп алгаш, чугаалажыышкынның нарын системазын тургускулаан, ол система болза, кандыг-даа, барык чугула эвес-даа айтырыгны шиитпирлээринге янзы-бүрү эргелекчилериниң, оралакчыларның болгаш дузалакчыларының хөй санныг түңнел саналдарын болгаш резолюцияларын негеп турар. Ындыг хөралыг практика ажыл саададыр болгаш харыысалга чок чорукту төрүтүндүрер, ажылдакчыларны харыысалгадан чайлаар хевирге чаңчыктырып өөредир.

Область, край Советтериниң күүскомнарының килдистериниң болгаш эргелелдериниң удуртукчулары боттарының харыылап шыдаары бүгү-ле айтырыгларны хуузунда харыысалгадан корткаш, күүскомнуң хуралынга кирип турар фактылар эвээш эвес, а күүскомнарнын удуртукчулары чүгле удурланмайн турар эвес, харын-даа дааскан ажыл-херектиг боттары тускай эргелээринге боттарының ажылдакчыларын кижизитпейн, боттары чамдыкта үүрмек айтырыгларга хөй хуралдаашкыннар чорудуп турар.

Удуртулгага чаңгыс аай майык барымдалаар чорукка болгаш чер-черниң инициативазын базып турар өвин эртир централизмге Ленин шиитпирлиг удуралып турган. Совет органнарының үстүнден адаанга чедир үндезилетинин тургустунганы демократтыг централизм болза, чүгле үстүнден шыңгыы, бодатынып кылдынган удуртулга, төп органнарның шиитпирлерин болгаш директиваларын ыяавыла база дүрген күүседири эвес, харын чер-чер организацияларының инициативазын база бүгү хемчег-биле калбартыры, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунун удуртурунга оларның ролюн болгаш харыысалгазын бедидери болур деп чүвени Ленин өөреткен.

«Калуга губернияда чер ажылы Казань губерниязында ышкаш эвес. Ол чорук бүгү үлетпүрге база хамааржыр. Ол чорук бүгү администрастаашкынга болгаш эргелелге база хамааржыр. Бо бүгү айтырыгларга чер-черниң ылгалдарын барымдаалап көрбес чорук болза, бюрократсыг централизмге болгаш оон-даа өскелерге алысканы ол болур ийик, бодамчалыг ажылдың үндезини болур чер-черниң ылгалдарын барымдалаарынга черчерде ажылдакчыларга шаптыктааны ол болур ийик»—деп Ленин бижээн. (Чогаалдар, том 33, арын 327).

Бо ленинчи айтыышкын бөгүн-даа бодунуң бүгү күжүн оскунмаан. Удуртулгага чаңгыс аай майык барымдалаар, өвин эртир төпчүдер чоруктарның хөй-хөй чижектери бисте ам-даа бар, ындыг чоруктар үүгле чер-черниң арга-мергежилдерин ажыглаарынга шаптык болуп, чер-черниң инициативазын чыпшыр базып турар эвес, харын кадрларны идепкейлиг эвес чорукка, үстүү черлериниң директиваларын боламча чок күүседир кылдыр шын эвес кижизидеринге чедирер.

Күрүне аппарадының ажылдакчылары улустуң мурнунга бедик харыысалгалыг болур ёзуга кижизитпиннерин, олар дааскан ажыл-херектиң ёзу барымдалаан күүсекчилери эвес, а партийнын болгаш чазактың шиитпирлерин күүседир дээш кызымаккай демиселчилер болурун, кандыг-даа ажыл-хереккe чогаадылганың дириг одун киирер, инициативтиг кижилер болурун партия негеп турар.

Бюрократизм-биле, ажыл саададыр болгаш харыысалга чок чорук-биле демиселдин чидиг чепсээ, кадрларны шын кижизидериниң, ажылдакчы бүрүзүнүң күштүг болгаш кошкак талаларын илередириниң чепсээ болза, күүседениң ханы, план ёзугаар организастаан хыналдазы болур. **«Кижилерни хынаар болгаш ажылдың херек кырында күүселдезин хынаар херек**—бүгү ажылдың, бүгү политиканың өзээ ам ында, база катап ында, үүгле ында»—деп, Ленин чугаалаан. (Чогаалдар, том 33, арын 200).

Ленинниң бо айтыышкыны совет аппараттың бүгү организастыг ажылының үндезининге турар ужурлуг.

Күүселдениң хыналдазын организастаар талазы-биле улуг четпестер бисте ам-даа бар. Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң болгаш республикаларның Министрлер Төвүүлеринин ажылында төп болгаш чер-чер органнарының кандыг-бир доктаалынын күүселдезин хынаан түңнелинин талазы-биле чаа шиитпир үндүрер шын эвес практика бар болуп турар. Ол чаа үндүрген доктаалынга мурнунда хүлээп алган айтырыгларын-на катаптап турар. Ооц түңнелинде мурнунда хүлээп алдынган шиитпирлерниң ужур-дузазы кудулап, оларның күүселдези дээш харыысалганы кудуладып турар. Күүселденің хыналдазының сорулгазы чүдел дизе, чаа шиитпир үндүрериниде эвес, а мурнунда хүлээп алдынган шиитпирлерни ыяавыла күүседирин хандырар оперативтиг, практиктиг хемчеглер алырында болур.

Күүселденің хыналдазын эки тургузар төлээде, ол ажылды удуртукчулар боттары баштаар, хыналданы үргүлчү чорудар болгаш ону саазын кырынга медээлер-биле болгаш илеткелдер-биле эвес, а чер-черге баргаш ажылдың херек кырында күүселдезинге үндезилеп чорудар, удуртур органнар күүселдени хынаар талазы-биле ажылды чорударда ажылчы чоннарның калбак массаларынга даянып, тодаргайлаарга үстүнден хыналданы адаандан хыналда-биле дүүштүрер деп партия негеп турар.

* * *

Совет күрүне аппарады—улуска үнелиг болгаш чоок. Советтериниң ажылынга, күрүненің эргелелинге миллион-миллион ажылчы чоннарның киржилгези болза, күрүне аппарадының күштерин он катап улгаттырып турар «кайгамчыктыг чепсек» болур деп Ленин бижээн. Ажылчыннар-биле, тараачыннар-биле, интеллигенция-биле күрүне аппарадының харылзаазы өзүп, быжыккан тудум-на, ол бодунуң сорулгаларын улам эки, дүрген болгаш бүзүрелдиг шиитпирлээр. Күрүне аппарадының удуртукчу кадрлары үүгле массаларның өзүп турар чогаадыкчы идепкейинге даянып турган, ажыл-агыйның болгаш культураның бүгү адырларын улам эки, оперативтиг удуртуп, ажыл хереки ханызы-биле билип, ону чеднишкиннинг бурунгаарладып шыдаар.

Күрүне болгаш ажыл-агый аппарадының ажылында четпестерни илередириниң болгаш чайладырының күчүлүг чепсээ болза, калбак массаларның талазындан адаандан өрү шүүмчүлел болуп турар. Аппараттың ажылында четпестерни адаандан өрү шүүмчүлээриниң бир хевири болза, ажылчы чоннарның хомудалдары болгаш билдириишкиннери болур. Олар ажыл саададыр чоруктуң, хоойлуга таарышпас үүлдериниң, хамаатыларның эргелерин кызып-кыяр чоруктуң фактыларын илередиринге, кара сагыштыг кижилерни, үүве тоовас дүжүметтерни илередиринге дузалап турар. Совет албан черлериниге хомудалдарны, билдириишкиннерни көрүп шиитпирлээрин болгаш келген кижилерни хүлээп алырын шын организастаар чорукту Ленин улуг ужур-дузалыг кылдыр санап турган.

Үнелиг санал бүрүзү, чөптүг негелде бүрүзү ылап деткимчени алзын дээш ажылчы чоннарның дыңнаткан медээ бүрүзүн, билдириишкин бүрүзүн кичээнгейлиг көөрү эргежок чугула.

Күрүне аппарадының организакчы ролюн СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң салган сорулгаларының деннелинге чедир көдүрер төлээде, совет болгаш ажыл-агый органнарынга партийжи удуртулганы экижидери, удуртулганың ленинчи стилин шиңгээдип алырынга бистин кадрларывысты эки өөредири эргежок чугула.

М. ТЮРИН.

* «Известия» солундан чара парлаан.

ҮЛЕТПҮРДЕ МУРНАКЧЫ ДУРЖУЛГА

Күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүн канчап чедип ап турарывыс

Дүктен пөс кылыр үлетпүрүүн эң улуг бүдүрүлгези болур Москва чоогунда Монинскиниң пөс-таавы комбинадында ажылдап турар мен. Бистиң аар үлетпүрүвүстүң чайгылыш чок хөгжүлдези чиик индустрияның бүдүрүлгезиниң өзүлдезин база канчаар хандырып турарын бодумнуң бүдүрүлгемниң дуржулгазындан көрүп турар мен. Комбинат калбарып, чаа техника-биле чепсеглетинип турар. Аргыышкын ажылдаашкыны соксаал чокка улгадып, пөстерниң шынары болгаш ассортиментизи экижип, оларның бот-үнези чиигеп турар. Чүгле эрткен чылын безин комбинат пландан ажыр 225 тонна аргыгны болгаш миллион ажыг метр дүк пөстерни ажылдап кылган.

Ынчалзажок чурт улам-на хөй хемчөлдиг эки шынарлыг дүк кылыгларны негеп турар, ынчангаш дүүн чедип алдынган чүүлүү бөгүн ажырар херек. Оны кылыр төлөде, дериг-херексел паркызын улгаттырбайн база бүдүрүүге күүчүлерин калбартпайн турган, пөстер үндүрүлгезин улам бедидер арганы бөөр ындыг курлавырларны дилеп тывары эргежок чугула. Бүдүрүлгениң организакчызы—мастер дузалакчызының ролю бо ажыл-херекке онза улуг.

Мастерлер дузалакчылары эштер Смирнов, Пантелев болгаш Павлов олар-биле кады аргыкчыларның болгаш станок бүрүзүнүң ажылын хандыр өөренип эгелөөн мен. Бедик бүдүрүкчүлүг болур чорукту чедип алган станоктар техника талазы-биле тергиин эки байдалда турары болгаш үрелиишкинге ховар таваржыры илерөөн. Ындыг станоктарның ажылдаашкыны өскелериндe бедик болган. Ынчаарга чедиишкинни тодарадып турар эң-не чугула чүве—ол дээрге аргыкчының бедик мергежилдин, ооң бодунуң ажылын эки планнап, бүдүрүлге чорудулгаларын дүрген болгаш чиге күүседип билири болур. Бир эвес бүгү станоктарны корумга киирип, бүгү аргыкчыларны эң эки аргыкчылар ышкаш ажылдаар кылдыр өөредир болза, күш-ажылдың болгаш дериг-херексел-дің бедик бүдүрүкчүлүүн чедип ап болур. Бистер ол оруктан чорупкан бис.

Өөлчег онаалгазын аргыкчы бүрүзүнге чедирип, бүдүрүлге онаалгазын күүседиринге эргежок чугула таарымчалыг байдалдарны тургузар дээш бүгү хемчегларни ап турар мен.

Бедик бүдүрүкчүлүг чорук дээш чарышка улуг идиг болза, комбинаттың пөс бүдүрүлгезиниң эргелекчизи Е. И. Битуновтуң чогаатканы счетчик болган. Счётчик тургузулгаларын бүгү пөс дериг-херексел-дериндe тургускан. Олар чүгле метрлерге ажылдаашкынны эвес, харын аргыкчының шак бүрүзүнде ажыл нормазының күүселдезин база көргүзүп турар. Оны ынчаар тургусканы станоктуң болгаш аргыкчының ажылын көрүнчүкке чүве дег кылдыр көргүзүп, хожудаашкынны өй-шаанда өскерер болгаш оны узуткаарынче угланган тодаргай хемчегларни алыр арганы мастерниң дузалакчызынга берип турар.

Счётчик аргыкчыларның ажылынга дузалап турар. Аргыкчы хүн бүрү өөлчөөнге келгеш, эрткен хүн кайы хире ажылдаанын ыяк билип алыр, чүгле каш метр пөстерни ажылдап кылганын эвес, харын сорттун, хуузун база билип алыр. Ол бүгүнү ажылдаар чер бүрүзүнүң мурнунда карточкада демдеглеп каан турар. Бригадаларның болгаш өске-даа өөлчегларниң ажылының дугайында сан-медээлерни карточкада киирген болур, ол чорук чарыштың хөгжүлдезинге идигни берип турар.

Дериг-херекселдерге үрелиишкинни болдурбазын баш бурунгаар оралдажып турар бис. Ол сорулга-биле станоктарны хүнде үш удаа эргип көрүп турар. Станоктарның арыг-шевергинин хүн бүрү көөрүп, үрелиишкинни болдурбазының планныг болгаш капитал септелгезиниң графиктерин ылап күүседирин онза ужур-дузалыг кылдыр көрүп турар бис. Ол бүгү дериг-херекселдериниң аная туруушкуннарын ийи-үш катап кызырар арганы биске берген.

Бир-ле катап аргыкчы Пучкова № 839 станокче кичөөнгей салган. Ол станок пөстерни өске станоктардан өвөөшти ажылдап үндүрүп турарын счётчик көргүскен. Ол-ла дораан станокту хынааннар. Станокту ажылдадыр дөзүнде тыртылыышкын барын илерөөн. Ол тыртылыышкынны дораан таарыштырган болгаш ооң соонда хожудаашкын болбастаан.

№ 793 станокту база хынап көрген. Оон база-ла үрелиишкиниң чылдагаанын тыпкаш эткен, ооң соонда ол станок тергиин эки ажылдап эгелөөн.

Мастерниң дузалакчызы дериг-херексел-дің байдалын хүн бүрү ынчаар ыяк хайгаарап турар.

Дериг-херексели септөөри үчүгле тускай бригадаларның болгаш цех начальниги-ниң херөө кылдыр чамдык кижилер ынчаар санап турар. Чаа арга-биле ажылдап эгелөөни ол бодалды өскерткен. Чаартынган станок ажыглалга дүрген киреги билек, ол бригадага улам-на ажыктыг болурун ажылчыннар биле берген. Мастерлер дузалакчыларының септекчилер-биле ажылышчы найыралдажылгазы тургустунган. Мурнунда септелгеен үнген станокту ооң соонда база үр таарыштырар турган. Ындыг турда аргыкчылар ажылдаашкынын чидирип, пөстүн шынарын баксырадып турган. Ам септетинген станоктаа баштайгы хүнүнден эгелөөш-ле бедик бүдүрүкчүлүг чорукту берип,тергиин эки шынарлыг пөстерни үндүрүп турар.

Аргыкчыларның мергежилин бедидерин улуг ужур-дузалыг кылдыр көрүп турар бис. Четчир дуржулга, чанчылдар чок кошкак мергежилдиг аргыкчылар база бар. Оларның улуг кичөөнгейни, улуг дузаны негеп турары черле билдингир. Бүдүрүлгениң кудуку командириниң уран аргазы чүл дээрге, бодунуң кижилерин билбишаан, кижи бүрүзүнүн чүү чүвеге мергежилдиин тодаргайлап, коллективтиң кайыдаа кежигүнүнге чогууру-биле идигни бөөри болур.

Мөөн бригадамда аргыкчы Клавдия Ершова ажылдап турар. Ол чамдык үелерде нормаларын күүсетпейн, коллективтиң адын баксырадып турган. Өөлчег частери ону курлавырже шилчидер деп саналдаан. Ынчалза-даа ону ынчаар кылырының мурнунда ооң-биле чугаалажыр деп шиитпирлөөн бис.

—Назылаан херөөжен кижи-дир мен, аныяктарга канчаар деннежир боор мек—деп ол чугаалаан.

—Эш Бекина силерден аныяк эвес-ле болгай, ынчалзажок кымдан-даа артык ажылдап турар-дыр. Бодангаш, өөртен өөренип алыңар—деп саналдаан бис.

Бекинаның станогунга Ершова-ла кады каш-даа удаа чораан мен. Эш Ершова ону хайгаарап, ооң ажылын бодунуу-биле деннеп тургаш, ооң планын күүсетпейн, аная-ла могаан турары ооң назылаанында эвес, харын оонак чүвелерже кичөөнгей салып, ажылын бодамчалыг планнавайн турарында-дыр деп чүвени биле берген. Бекинадан ол кончуг хөйну өөренип алган. Тодаргай көргүзүг, мурнакчы аргаларны үлегерлеп алыры, хүн бүрүнүң сургаалдазы хожудап турган аргыкчының өскелериниң бедик деннелинге чедир көдүрүрүнге дузалаан.

Бригаданың эң эки аргыкчызы Ульяна Костюковання дуржулгазын калбаа-биле нептередип четиккен бис. Ол дөрт станоктарга ажылдавышаан, чорудулгаларын дүүшпезинден ажылга үзүктелиишкиннерниң санын кызырып тургаш, аная туруушкуннарны билдилиг кызырып турар. Бистиң участогувуста ындыг үзүктелиишкиннерни эрткен чылын 6,7 үүү турганыдан 2,5 хуу чедир кызыргач. Аргыкчылар секунда-минута санын камнавышаан, станок бүрүзүнге пөстү ажылдап кылырын ай тудум бедидип турар.

Нормазын күүсетпейн турар аргыкчыларны бүдүрүлге өөредилгезиниң инструкторларынга быжыглап бөөриниң системазы комбинатка мынчага чедир турып келген. Бүгү ажылчыннарны чүгле инструкторларның күжү-биле мурнакчыларын деннелинге чедир көдүрер аргажок деп чүве черле билдингир. Бүгү ажылчыннарның оргузунга мурнакчы дуржулганы массалыг нептередирин организастаарының аргазы-биле харын ол сорулганы күүседип болур. Бригадаларга ол ажылхеректиң организакчызы мастериниң дузалакчызы болур ужурлуг. Ынчангаш ону кылып турар бис. Мөөн участогумда 36 станоктар болгаш 12 аргыкчылар бар. Ындыг коллективти удуртур төлөөде, бодунуң билиглерин бедидер херек. Өскелерни өөретпишаан, боду база өөренир херек. Ам бүдүрүлгеден чарылбайн пөс-таавы техникумун доозуп, диплом ажылын белеткеп турар мен.

Бистиң бригадавыс күш-ажылды организастаарын соксаал чокка сайзырангайжытпышаан, пландан ажыр 43 муң метр бедик шынарлыг дүк пөстерни ажылдап кылгаш, 1954 чылдың онаалгазын хуусаа бетинде күүсеткен. Бо чылдың бирги кварталында пөстү хонукта ортумаа-биле үндүрери 50 ажыг метрге көвүдөөн, сорттуг талазы 99 хуу болуп турар. Дериг-херекселдің бүдүрүкчүлүү 7,7 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү—8,8 хуу бедөөн. Аная туруушкуннар дыка кызырылган.

Бистиң патриотчу шимчөөшкинивис төрүүнген бирги пөс фабриказынга 1954 чылдың августа ажылчын бүрүзүнүн шакта ортумак бүдүрүкчүлүү 16.660 үзүн дургаар удазыннарга деннежип турган болза, ол бо чылдың апрельде 17.890-ка четкен. Аная дүүштүр сорттуг чоруу 93,2 хуу турганындан 94,88 хуу четкен.

Күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүн чедип алыр дээш демисел администрацияга, белеткел цехтериниң ажылынга ажылчыннарның негелделерин бедиткен. Бичиле четпестерни болгаш ажылда үрелиишкиннерни дораан-на эскерип, эдип ап турар.

Мастерлер дузалакчыларының мергежилин бедидер, мурнакчы бригадаларның дуржулгазын өөренир тускай курстарны организастаан. Станок болгаш аргыкчы бүрүзүнүн бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузарын көрүп турар комплексилиг-техниктиг планнарны чедиишкиниг бөттандырып турар.

★ ★

Мониншкиниң пөс-таавы комбинадының мастериниң дузалакчызы Михаил Капралов эрткен чылдың августа бодунуң участогунга станок бүрүзүнүн бүдүрүкчүлүүн болгаш ажылчын бүрүзүнүн күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн эң эки аргыкчыларның чедип алган деннелинге чедирерин саналдаан. Ол үнелиг згелөөшкинни комбинаттың ажыл-агый удуртулгазы, партия, профэвилел болгаш комсомол организациялары деткөөн. Ам бүгү 117 аргылга бригадалары Михаил Капраловтуң аргазын өзүгаар ажылдап турар. Ол чорук комбинат хүн бүрү 5—7 муң метр бедик шынарлыг дүк пөстерни үндүрер арганы берип турар.

Бодунуң ажылының аргаларының дугайында Михаил Капраловтуң чугаазын мооң адаанда парладывыс.

Венгр-совет ниитилелдің он чыл ою

БУДАПЕШТ. Венгр-совет ниитилелди тургусканындан бөөр он чыл болган. Венгр болгаш совет улустуң аразында найыралды быжыглаар талазы-биле эрткен 10 чылдар иштинде улуг ажыл кылдынган. Ол ниитилел бодунуң хүрөөлеринде бүдүн чартык миллион кежигүннүг, эң-не массалыг организация болу берген. Совет Эвилелинде улус ажыл-агыйының, эртемниң, уран-чүүлдүң болгаш литератураның хөгжүлдезинин дугайында муң-муң лекцияларны, делегелгелерни ол организастаан, совет улустуң чедиишкиннериниң дугайын, коммунизм тургузуушкунунуң болгаш бүдүрүлгениң мурнакчы совет методтарының дугайын чугаалап турар хөй санныг брошюраларны болгаш өске-даа материалларны парлаан.

Венгрияның ажылчы чоннарының дыка хөй төлөөлери Совет Эвилелинге чораан. Венгрияны Совет Армияның хостаан хүнүн таварыштыр венгр-совет найыралдың айын чыл бүрүде эрттирип турар. Венгр-совет ниитилелдің 10 чыл ою-нун байырлалынга киржири-биле ВОКС-тун төлөөлери Будапештиде чеде берген.

(СЭТА).

ГКП-ниң баштаар чериниң медеглели

БЕРЛИН. АДН агентилелиниң дыңнадыын өзүгаар алырга ССРЭ чазааның нотазы-биле холбаштыр ГКП-ниң баштаар чери медеглел кылган, ында чугаалап турары болза, Совет Эвилели-биле харылзаа байдалдарны таарыштырары тайбыңга, кайы-кайызын билчиринге болгаш дүшкүүрлүг чорукту кошкадырынга өзулуг күзелдиг Барыын Германияның чонунун хөй кезииниң эң-не чугула негелделеринге дүгжүп турар. Немец улус бо талазыбиле эң-не сонуургалдыг, чүге дээрге дайын чөнгөөлериниң үржүүнда ол ийи үредекчи дайыннардан эң улуг аар когаралга таварышкан.

Немец улустуң амыдыралчы чугула национал эрге-ажыктарынга үндезилөөш ССРЭ-ниң саналын Герман Федералдыг Республиканың чазаа хүлөөп алган турарын Германияның Коммунистиг партиязы негеп тур деп медеглелде чугаалап турар. Барыын Германияның Совет Эвилели-биле харылзаа байдалдарын таарыштырар чорук герман айтырыгны тайбың шиитпирлөөриниң херөөнге бодунуң хуузунда инициативазын хөгжүдерин немец улуска чиигедип бөөр болгаш Германияның чангыс эвин тайбың демократтыг өзуга үндезилеп катап тургузар дугайында дугуржулганы чедип алыр арганы бөөр.

(СЭТА).

Индонези улустун дайзыннарын судтааны

ДЖАКАРТА. Мурнуу-Молукко ортулуктарының республиказы дээрзиниң мурнундагы он ийи министрлеринге хамаарыштыр суд чорудулгазы Джакартада доозулган деп Антара агентилели дыңнаткан. Ол идегеттер империалистиг бөлүктөрнин айтыышкыннарын өзүгаар үүлгетпишаан, Мурнуу-Молукко ортулуктарны Индонезия республикадан хоорулдурарын күзеп турганы билдингир болгай. Президент Манахуту баштаан мурнундагы министрлерни янзы-бүрү хуусаларда 3 чылдан 10 чыл чедир кара-бажыңга шииткен.

(СЭТА).

Англияның профэвилелдер төлөөлериниң ССРЭ-де келгенинге

Англияның парлакчыларының, дептерлекчилериниң болгаш саазын үлетпүрүүнүн профэвилелиниң төлөөлери болгаш Англияның дагжыларының национал профэвилелиниң Дербишир салбырының төлөөлери Совет Эвилелинде турун турар. Аалчылар совет улустуң чуртталгазы-биле, совет профэвилелдериниң ажыл-чорудулгазы-биле таныжып, үлетпүр бүдүрүлгелеринге болгаш культура албан черлеринге барып турар.

Британ парлакчылар «Правда» солуннуң типографиязынга, үлегерлиг бирги типографияга, Москваның музейлеринге болгаш театрларынга чораан. Найыралдың культура ажылдакчыларының профэвилел активи-биле Журналистерниң Төп Бажыңынга англи аалчыларның ужуражыышкыны болуп эрткен. Төлөөлерниң удуртукчузу Вильям Моррисон ужуражыышкынга чүве чугаалааш, медеглөөни:

Бистиң чуртувус «Демир көжеге-биле» хүрөөлетинген дээр дугайында Англияда хөй чугаалажып турар. «Демир көжеге» дугайында бүгү чугаалар—меге дээрзин Москвага каш хонук тургаш-ла бүзүрөөн бис. Өөнүктөрниң аразында турун турарывысты дораан-на медереп билдивис.

«Улустар аразынга тайбыңны быжыдары дээш» делегейниң Сталинчы шаңналын Д. Приттке тышырының талазы-биле Кремльге байырлыг хуралга төлөө кежигүннери олурушкан. Олар Горькийже чораан, Молотов аттыг автомобиль заводун көрген, Балахниннин саазын комбинадынга чораан. Ленинградка каш хонукта аалдааннар.

Дербиширниң дагжылары оларның күзөөни өзүгаар Кузнецкиниң хөмүр даш бассейнназының шахтерларынга чораан. Олар шахталарга барып, шахтерлар-биле чугаалашкан. Төлөөлер Новосибирскиге бир хүнзөөш, Сочиже чорупкан.

Дербиширниң шахтерлары ам Москваның солун черлери-биле таныжып турар.

(СЭТА).

—⊙—

Кыдаттың национал культуразының тураскаалдарын чанкайшичилерниң болгаш американнарның оорлааны

Пекинде делгелге

ПЕКИН. Кыдаттың национал культуразының тураскаалдарын чанкайшичи бөлүктүң болгаш америк империалистерниң оорлап ап турганын көргүскен делгелге мурнунда император ордузу турган, амгы музейге ажыттынган. Эрте-бурунгу литератураның, Кыдаттың национал уран-чүүлүнүн дыка хөй номнарын болгаш өске-даа үнелиг чүүлдерни чанкайшичилериниң болгаш американнарның оорлап алганын херечилеп турар хөй санныг документилерни ында делгөөн. Америк конгресстиң чүгле библиотека даңзызында безин ийи муң 900 ажыг үнелиг номнар санатынын турар, оларны американнар Кыдаттың янзы-бүрү районнарындан үндүр сөөртү бергеннер.

Делгелгеде КҮР-нуң культура ажылдакчыларының кады кылган медеглели бар, ында Кыдаттан үндүр сөөртү берген культураның үнелиг чүүлдерин дедир эгидери кыдат улустуң ыдыктыг эргези болур деп чугаалап турар.

(СЭТА).

—⊙—

Нерунуң ССРЭ-де турарының дугайында индий парлалга

ДЕЛИ. Индияның Премьер-Министри Нерунуң Москвада келгени—индий парлалганың кичөөнгейниниң төвүнде. Нерунуң Москвада турарының дугайында база Совет Эвилелиниң партиязының болгаш чазаның удуртукчулары-биле ооң ужуражыышкыннарының дугайында отчеттарны бүгү солуннар тодаргай бижип турар. Неруну москвачыларның онза чаагай хүлөөп ап турарын солунбар демдеглеп турар.

«Нав Бхарат таймс» солуннуң мурнуку чүүлүнде бижээни болза: «Амдыгаа чедир чаңгыс-даа даштыкы баштыңчы ындыг чаагай хүлөөп алышкынга таваржып көрбөөн».

«Таймс оф Индиа» солун Неруну Москвада хүлөөп ап турарын көргүскен фоточуруктарны бирги арнында парлаан. Ол чуруктарның бирөөзинде Москваның Төп аэродромунга совет уруглар-биле Нерунуң кады тыртырганын көргүскен.

(СЭТА).

—⊙—

КҮР-да акша реформазын доосканы

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дыңнадып турары болза, март 1-де эгелөөн акша реформазының доозулганының дугайын Кыдаттың улус банкызы дыңнаткан. Эрги акшаларны чаа акша демдектеринге солааны өртектерге өскерлиишкин болдурбаан. Даштыкы акшаларның угланыышкыны база өскерилбөөн.

Чаа акшаны үндүрген соонда банкыларга салыышкыннарның саны эрткен чыл-биле деннөөрге 22 хуу улгаткан. Эрги акшаларны солуурунга 70 ажыг солуушкун пунктуларын Кыдаттың улус банкызы ажыткан.

(СЭТА).

Англияда ажыл соксадыышкыны

ЛОНДОН. Ажыл төлевирин бедидерин болгаш ажылдаар байдалды экижидерин негеп турар англи демир орукчуларның, докерлернин, далайжыларның ажыл соксадыышкыны уламчылап турар. Англи демир орук тарның 70 муң машинистери болгаш одакчылары ийи неделяда ажыл соксадып турар.

«Докерлер-чүдүрүкчүлер профэвилели» деп аттыг бодунуң профэвилелин хүлөөрин негеп турар Англияның 7 улуг порттарында докерлер үш неделяда ажыл соксадып турар. Ливерпуль портта турун турар пассажирлер сөөртүр «Аскания» деп океан пароходунуң далайжыларының ажыл соксадыышкыны база-ла сагыш-сеткил каттыштырганының демдээ кылдыр «Мавритания», «Британик», «Эмпресс оф Остролиа» деп үш улуг пароходтарның база ол ышкаш «Ньюфаундленд» пароходтуң далайжылары ажыл соксадыышкыны кылган. Далайжыларның ажыл соксадыышкынының түннелинде Англияже чоруур деп турар ийи муң ажыг пассажирлерниң чоруурун саадап турар.

(СЭТА).

Индонезияның ажылчы чоннары даштыкы чурттарның бүдүрүлгелерин национализастаарын негеп турар

ПЕКИН. Джакартадан Синьхуа агентилелиниң дыңнатканын өзүгаар алырга электриктерниң болгаш газ заводтарының ажылчыннарының бүгү-индонези эвилелиниң Сурабайга болган конгрези голланд капиталдыы болуп турар Индонезияда электристанцияларны болгаш газ заводтарын национализастаарын негөөн.

Ук конгресс Индонезияның профэвилелдериниң төп федерациязынга хамаарышкан чаа организацияны — электриктерниң болгаш газ заводтарының ажылчыннарының эвилелин тургузарын шиитпирлөөн.

(СЭТА).

АКШ-та бомбардировщиктер бүдүрүлгези

ВАШИНГТОН. Юнайтед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң дыңнадыыбиле алырга камгалал министри Вильсон болгаш ужар-чүүл министри Тэлботт акшаландырыышкын талазы-биле сенат комиссиязының хөгжүлүг хуралынга атомнуг бомбалар сөөртүр «В-52» деп бомбардировщиктер тударынга акшаландырыышкынны көвүдедирин дилөөн. Эң баштай 6100 миллион доллар түүнү дилеп турган. Ам 206 миллион доллар немелде акшаландырыышкын дугайында чугаа болуп турар.

Акшаландырыышкын талазы-биле комиссияның кежигүннериниң саналы-биле алырга конгресс бо немелде хөрөнгилерни бөөр деп корреспондент дыңнадып турар.

(СЭТА).

Пакистан эрге-чагыргаларның Кашмирде үүлгедиглери

ДЕЛИ. Кашмириниң Пакистан контроль-дап турар кезииниден кирген дыңнадыларны өзүгаар алырга Пакистанның чаза хостуг Кашмириниң президентизи полковник Шер Ахмад-хаанны тудуп хоругдаан деп «Хиндустан стандарт» солун бижээн. Кашмириниң янзы-бүрү районнарынга Пакистанга удур чыскаал болган деп ол солун дыңнаткан.

Пакистан шериглериниң болгаш полицияның үскүлежиишкининиң түннелинде чыскаалганнарның оргузунга хөй санныг чидириг болган.

(СЭТА).

Англияның общиналар палатазында

ЛОНДОН. Май 26-да болган парламент соңгуддаларының соонда общиналар палатазы бир дугаар чыыган. Палата кежигүннери общиналар палатазының спикеринге (даргазынга) консерватор Вильям Моррисонну катап соңгуп алган. Палата кежигүннери таңгырак хүлөөп алыр. Парламентиниң чаа сессиязының тускай ажыдыышкыны июнь 9-та болган.

(СЭТА).

СУДТУН ЗАЛЫНДАН

Бай-Тайга районнуң улус суду Сталин аттыг көдөө ажыл-агый артелиниң бир аъдын оорлаан бөлүк оорлар Чандый, Суге-Маадыр, Даңзы-Белек оларның херөөн үзүп шииткен.

Судтан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1947 чылдың июнь 4-теги Чарлыының 4 үүлү-биле буруудаткаш, Чандый, Суге-Маадыр, Даңзы-Белек оларны 10—10 чылда күш-ажыл лагеринге хосталгазын казып шииткен.

К. САМБУУ.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

ЭМЧИНИҢ ЧАГААЗЫ

Эргим уруглар! Бодумнуң практикамда болган бир таварылганы Силерге чугаалаар дээш бо чаагааны бижидим.

Бир катап поликлиникага менээ Миша деп оол чедип келген. Ынчаарга, кажан ол оол бодунуң кежинде үнүп келген бичии үш кызыл шивишкилерни көрүп каарга ооң ада-иези, ону эмчиге бар деп албадаарга чедип келгени ол чүведир.

Мишаны шинчип көргеш, аная кештин халдавырлыг аарыы — божаалаар дарылга халдаан-дыр деп бүзүрей берген мен. Ол аарыг болза, халдавырлыг грибоктар дээр эң-не бичии куруттардан тыптыр, ол куруттарны микроскоп деп тускай херексел-биле көрүп болур.

Божаалаар дарылга кижиге халдаарда оон аараан кижиден ийикпе азы дириг амытаннардан, колдуунда моортайдан дамчыыр. Ынчаарга, Миша болза, аная дарылга аарыг ооң эш-өөрүнден-даа, дириг амытаннардан-даа халдаваан, шынап-ла ында Мурзик деп моортай бар, ол мырыңай кадык, ында дарылга аарыгның бичии-даа демдектери чок деп мени бүзүредип турган.

Мишаны эмнедип чорудупкаш, ооң ада-иезин бодумга чалап эккелгеш Мурзик деп моортайны мал эмчизинге чедиринер деп сүмелөөн мен. Чүге дээрге, ол моортай дарылгадан аараан болза, кижилерге болгаш өске дириг амытаннарга база аарыын халдадып болур болгай.

Мурзик кадык чүве деп Мишаның ада-иези база-ла бүзүредип турганнар. Ынчалзажок моортайны мал эмчизинге аппарып чедирер кылдыр оларга сүмелеп шыдаан мен.

Түннели чүү болганыл дээрге, Мурзик божаалаар дарылгадан аарыг болган.

Ол аарыгдан моортай аараанда чамдыкта көңгүс билдинмес, а ону чүгле мал эмчизи билип болур.

Ол дугайында билир болгаш арыг-шеверниң мооң адаанда чурумнарын сагыыр херек уруглар:

Кезимел черлик моортайларга болгаш ыттарга дегбенер;

Моортайларны орун-дежек кырынче үндүрбеңер;

Бажыңның дириг амытаннарыбиле ойнаан соонда холдарны саваңныг чылыг суг-биле дораан чуур херек;

Өске кижиниң шүүрүн, бөргүн, ак-чоорганын, иштики хептерин кажан-даа ажыглаваңар.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Шетинкин кудумчузу, бажың № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3 — 62, редакторнуң орлакчызының, иштики информация киллизинин —3—88, харыысалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдөө ажыл-агый киллистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа киллистериниң база бухгалтериянын—3—65.

ТС—02131

Культура эргелелиниң типографиязы